

MÄNNISKOR SOM KOKAR ÖVER

-Många unga tror att de kan komma tillbaka och se sin egen begravning, säger Suzanne Osten, då hon presenterar sin senaste teateruppsättning *Gränsen* på Unga Klara i Stockholm. Det var en tidningsartikel om de två franska flickorna Valentines och Orelines självmord, som fick henne att fundera över hur det kan komma sig att unga människor kan gripas av en nästan erotisk dödslängtan. Vanligaste dödsorsaken för tonåringar är självmord, vilket det talas mycket tyst om. Det är denna tystnad Suzanne Osten vill bryta med sin pjäs.

För Valentine och Orelina var Kurt Cobain i gruppen Nirvana fixstjärnan. Han knarkade ihjäl sig. Men hur kunde två till synes välanpassade familjeflickor göra självmordet till något åtråvärt, något som satte punkt för ett liv som knappt börjat?

-Deras inre kokade över och ingen vuxen såg tecknen och kunde bryta tankemönstren, säger Lotta Fristorp och Peter Kollarik, som sett pjäsen och skrivit boken *Överlevnadshandbok*. Den vänder sig till alla de unga som tycker det är smärtsamt att leva. De försöker ge hopp och livslust och gör allt för att tränga sig in i den självmordsbenägne människans slutna rum.

Häromkvällen såg jag en engelsk film av regissören Dizdar på Ådalens filmstudio som hette *Underbara människor*. Kriget i Bosnien bildar den röda bakgrundstråden som håller ihop händelserna och människorna. Filmen börjar med att en serb och en kroat, från samma hemby, får syn på varandra på en buss i London. De börjar slåss. Slagsmålet slutar på sjukhus. De ligger i sängarna bredvid varandra. Hatet och fiendskapen består ända tills den barska sjuksköterskan sätter sig mellan dem och delar ut korten för ett parti bluffstopp. En nyligen invandrad bosnisk man med varm, blyg blick förälskar sig i en engelsk överklassflicka. På bröllopet håller han ett trevande tal där den allmänna välviljan plötsligt förbyts i kyla. Han har dödat i kriget. Även kvinnor och barn har han avrättat. Blicken är plötsligt inte lika varm och blyg längre. Till slut träffar vi ett gäng fotbollshuliganer som ska med flyget för att se VM kvalet mellan Holland och England. I fyllan och villan försvinner en av dem på flygplatsen. Han har lagt sig under presenningen till en bal med förnödenheter som skall kastas ut till de lidande i Bosnien. Knarkaren, skinnskallen och fotbollshuliganen Griffin, som bara väckt avsky och irritation i sitt stökiga tonårsliv, förbyts nu till hjälte. Han hamnar mitt i skottväxlingen, minor håller på att brisera och människor dör omkring honom. På det primitiva fältsjukhuset där man just skall såga av benet på en sårad soldat, utan narkos eller morfin, kommer Griffin till undsättning med en tröstande hand och en dos heroin. En TV-fotograf finns på plats och händelsen kablas ut över världen. Bakom Griffins stenhårda mask anar man ett varmt och gott leende.

Förvandlingspedagogik kallar man den metod som gör det möjligt att påverka och ändra kursen för en ung människa som kommit vilse och hamnat i brotts- och drogvärlden. Staffan Hübbinette håller i projektet *Lugna gatan* på Fryshuset i Stockholm. Han menar att det är de vuxna som är en bristvara idag. Vuxna som vill vara vuxna och kan sätta gränser. *Lugna gatan* utbildar andra unga till kamratstödjare och T-banevärdar. Detta för att få slut på skolornas mobbing och vandaliseringen på gator, torg och tunnelbana.

- Alla människor har egentligen en önskan att få ingå i den goda gemenskapen, säger Kent Lindahl, en gång i tiden skinnskalle och skrånig nynazist. Numera jobbar han med Exit, föreningen som hjälper nynazister som vill hoppa av. Etnologen Karl-Olov Arntsberg och journalisten Jonas Hållén har skrivit om Exitverksamheten i intervjuboken *Smaka känga: vägen tillbaka!* Genomgående tycker de intervjuade att de inte riktigt kan avstå från nazismens idéer - än - men alla vill de komma tillbaka till samhället - inte stå utanför längre!

I den franske författaren och filosofen Michel Tourniers version av Robinson Kruse *Fredag eller ett liv i frihet* söker sig Robinson till en mörk, fuktig grotta, då oron och ångesten får det inre att koka över. Där borrar han sig ner i gyttjan och tömmer huvudet på tankar. Alldeles innan Fredag uppenbarar sig på ön har Robinson chockats över sin egen spegelbild. Han kan inte längre le. Varje försök blir en hemsk grimas. Ensamheten har gjort att han tappat förmågan. Men med Fredag kommer leendet och skratten tillbaka. Robinsons tråkiga och småpetiga organiserande fungerar inte på en öde ö i Stilla havet.

TVs Robinson slutar alltid med att en i gänget segrar, blir kändis och miljonär. Daniel Defoes Robinson återvänder till den engelska civilisationen och blir en aktad snickarmästare med Fredag och en välmående familj vid sin sida. Michel Tournier däremot låter Fredag och Robinson byta roller. Fredag tar hyra på ett förbipasserande fartyg medan Robinson stannar kvar på ön. Han har förvandlats till en livsnjutare och med sin avspända brunbrända kropp och långa kopparfärgade hår blivit en riktig snygging!

Karin Westerlund